

336.71

• „ • • „ , • „ • • „
• •

The article is devoted research of influence of foreign investments on innovative development bank the sector of national economy. Grounded a necessity of bringing in of foreign investments is for their direction in innovative direction. The complex of restrictive measures of législative and instituciynogo character is offered in relation to a management bringing in of foreign investor in the banking system.

Keywords: innovations, bank sector, management, foreign investments.

Т.В., . ., 2011

Постановка проблеми. Використання інновацій має істотний вплив на економічний розвиток країни в напрямі прискорення структурної перебудови економіки, підвищення її конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості й забезпечення фінансової безпеки країни у світовій економічній системі. Одними з найефективніших стимулів активізації інноваційної діяльності стають фінансові, тому питання, пов'язані з формуванням і вдосконаленням системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності й пошуком перспективних джерел її фінансування, набувають актуальності. Досвід країн з ринковою економікою свідчить, що інноваційний розвиток будь-якої країни можливий лише за умови функціонування адекватного ринковим відносинам банківського сектору, який виступає ключовою передавальною ланкою впливу інвестицій на інноваційний розвиток держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання іноземних інвестицій в банківському секторі України та їх вплив на інноваційний розвиток національної економіки висвітлені в роботах вітчизняних вчених В. Міщенко [7], С. Єгоричевої [3], М. Козоріз [4], Н. Шелудька [10] та ін. Та все ж таки окремі аспекти зазначеної проблематики потребують подальшої розробки базуючись на теоретичних здобутках вчених, спеціалістів, практичному досвіді, а також з урахуванням стану вітчизняної банківської системи.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В Україні опубліковано значну кількість наукових праць, у яких розглядаються наслідки припливу іноземних інвестицій у банківську систему України, висвітлюється досвід країн, які уже активно долучені до цього процесу. При цьому невирішеною частиною проблеми залишається необхідність розробки сукупності практичних рекомендацій щодо визначення оптимального рівня участі іноземного капіталу в структурі капіталу українських банків, яка б створювала здорове конкурентне середовище для вітчизняних банків і сприяла розкриттю інноваційного потенціалу вітчизняного банківського сектору.

Метою статті є дослідження впливу іноземних інвестицій на інноваційний розвиток банківського сектору національного господарства та вдосконалення процесу управління допуском іноземного капіталу в економіку України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні дедалі більша увага приділяється створенню сприятливих умов для розгортання інноваційних процесів. В усьому світі до процесу розробки інновацій залучаються інвестиційні ресурси, акумульовані банківськими установами. Банки з іноземним капіталом є основними каналами, через які надходять іноземні інвестиції в економіку України. Іноземний капітал забезпечує просування на ринок банківських послуг сучасних технологій, нових фінансових продуктів, підходів персоналу до ведення банківської справи, сприяє підвищенню культури корпоративного управління в кредитних організаціях, розвитку конкуренції між ними. Активізація діяльності іноземних банків на території України дозволить збільшити потенційні можливості щодо обсягів кредитів, які можуть отримати українські виробники, розширить спектр банківських послуг, сприятиме розкриттю потенціалу українських банків.

Станом на 1 жовтня 2011 року, із 177 банківських установ, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, 55 банків – з іноземним капіталом, з них 22 банки – із 100% іноземним капіталом. Загалом, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків за останні п'ять років збільшилась на 14,4 % та станом на 01.10.2011 р. становила 42 % [8].

На наш погляд, прихід закордонних банків - це прямі інвестиції в банківську галузь. З таких позицій прихід закордонного капіталу нічим істотно не відрізняється від прямих інвестицій у розвиток інновацій. Дані фінансові потоки служать джерелом ресурсів банківської галузі і народного господарства в цілому. Це дозволяє здійснювати широкомасштабні, довгострокові інвестиції у реальний сектор економіки, що не під силу українським банкам. Таким чином, дозволений допуск закордонних банків у національну банківську систему слід розглядати як каталізатор позитивних процесів удосконалення і подальшого розвитку її інноваційного потенціалу.

Слід зазначити, що іноземні інвестори приходять на український банківський ринок не з метою підвищити його капіталізацію, а з метою збільшення активних операцій та отримання прибутку. Основна їхня мета — встановлення контролю за фінансовими потоками та платоспроможністю банківської системи, в яку інтегруються.

Активізація участі іноземного банківського капіталу може мати негативні наслідки для розвитку реального сектору економіки на середньо- та довгострокову перспективу, національної грошово-кредитної, фіскально-бюджетної та інвестиційної політики країни. Банки з іноземним капіталом при кредитуванні реального сектору віддаватимуть перевагу винятково галузям та секторам національного господарства з високими прибутками та низьким рівнем ризику, а також тим, розвиток яких не створює конкурентної загрози для іноземних підприємств. Передусім це стосу-

ється галузей металургійної, хімічної та машинобудівної промисловості, які є основою економічного зростання національного господарства. Відповідно, важливі для економічної безпеки країни підприємства можуть залишитися без необхідних ресурсів та подальшого розвитку інновацій в цих галузях [11, с. 158]. Таким чином, кількість іноземних банків у країні має бути обмежена, оскільки подальше її зростання може призвести до ситуації, в якій саме їм будуть підпорядковуватися всі пріоритетні галузі економіки [9, с. 54].

Можна передбачити, що головна маса отримуваних іноземними філіями прибутків буде репатріюватися за кордон, а не вкладатися у розвиток вітчизняного банківського сектору. Крім того, як показує практика, у разі серйозних фінансових загроз материнські банки відмовляються брати на себе зобов'язання допомагати своїм філіям (приклад фінансової кризи в Аргентині у 2001 р.).

Отже цілком очевидно, що іноземний контроль є небажаним з огляду на негативні наслідки для фінансової безпеки України, оскільки національна банківська система є складовою національного господарства. Це, звісно, не означає, що потрібно повністю закрити шляхи доступу для філій іноземних банків на вітчизняний ринок, адже за розрахунками вітчизняних економістів, залучення коштів винятково із внутрішніх джерел може призвести до того, що період відродження економіки України триватиме ще більше 20 років. Наразі потреба в інвестиційних ресурсах України до 2015 року становить 150 млрд. дол. США, а кредитно-інвестиційний портфель банківського сектору країни на 01.10.2011 становив 986,5 млрд. грн., або 123,3 млрд. дол. США [6, с. 67]. Відповідно, функціонування банків з іноземним капіталом є надзвичайно важливим для економічного розвитку України.

Вважаємо за необхідне визначити організаційно-економічні шляхи вдосконалення управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у вітчизняній банківській системі в умовах інноваційного розвитку національної економіки.

Оскільки іноземні банки у процесі опанування українських фінансових ринків можуть змінювати стратегію своєї діяльності, досліджувати їх за критеріями сумісності зі стратегією розвитку вітчизняної банківської системи та національної економіки в цілому доцільно на засадах системності та комплексності. Ми пропонуємо комплексну систему аналізу впливу іноземних інвесторів на розвиток банківської системи України (табл. 1).

Таблиця 1

Система аналізу впливу іноземних інвесторів на розвиток банківського сектору національного господарства

	Етапи	Завдання	Результати
1.	Інформаційно-довідковий	Визначити: - наміри конкретних іноземних банків стосовно входження в український банківський сектор; - фінансово-кредитну потужність потенційних іноземних інвесторів; - імідж іноземних банків, які мають намір опанувати вітчизняний банківський сектор	Формування інформаційної бази потенційних іноземних учасників вітчизняного банківського сектору із зазначенням їхніх основних характеристик
2.	Аналітично-дослідницький	Оцінити: - попит суб'єктів українського банківського сектору на іноземний капітал; - можливості задоволення попиту вітчизняних суб'єктів господарювання іноземними банківськими установами. Дослідити можливості входження іноземних банків на основі: - створення нових банків із іноземним капіталом; - поглинання українських банків. Виявити: - вплив іноземних банків на українські банки та національну банківську систему; - нові тенденції розвитку національного банківського сектору, привнесені присутністю іноземного капіталу.	Виявлення позитивних та негативних наслідків реалізації різних форм входження іноземних банків в український фінансовий ринок і дослідження впливу цього процесу на розвиток національного банківського сектору.
3.	Підсумково-оціночний	Визначити напрями впливу іноземних інвесторів на розвиток національної економіки з позицій: - забезпечення її іміджу на міжнародних фінансових ринках;	Підготовка звітності про наслідки впливу іноземних інвесторів на вітчизняну банківську систему

	Етапи	Завдання	Результати
		- забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Оцінити вплив іноземних банків на: - управління грошовими потоками з боку НБУ, Міністерства фінансів України; - напрям руху грошових потоків; - розвиток реального сектору економіки;	
4.	Аналітично-прогнозний	Прогнозування можливих змін у структурі капіталу вітчизняного банківського сектору в перспективі. Обґрунтування оптимального співвідношення вітчизняних та зарубіжних банків за критеріями їх можливого впливу та управління розвитком національної банківської системи	Обґрунтування прийняття управлінських рішень у напрямі вдосконалення чинного законодавства з питань регламентації діяльності іноземних банків в Україні.

Представлена система складається з етапів та завдань, що передбачають:

- формування інформаційної бази іноземних банків, які мають намір стати учасниками вітчизняних фінансових ринків. Системний та пошуковий характер таких досліджень уже на етапі входження іноземних банків в український фінансовий ринок сприяє прийняттю раціональних управлінських рішень з боку НБУ, зниженню ризиковості співпраці з іноземним капіталом сумнівної або тіншового походження [4, с. 101];

- дослідження позитивних та негативних наслідків реалізації різних форм входження іноземних банків в український фінансовий ринок і впливу цього процесу на розвиток національної банківської системи;

- визначення напрямів розвитку національної банківської системи з урахуванням присутності іноземних банків;

- обґрунтування прийняття управлінських рішень у напрямі вдосконалення чинного законодавства з питань регламентації діяльності іноземних банків в Україні.

На наш погляд, використання такого комплексного підходу до аналізу входження іноземного інвестора в вітчизняний банківський сектор дозволить забезпечити чітку фіксацію національних інтересів України в банківській сфері; виділити й акцентувати увагу на сегментах української банківської системи, які потребують захисту з боку держави.

Пропонується комплекс обмежувальних заходів законодавчого та інституційного характеру щодо управління процесом залучення іноземного інвестора в банківську систему, дотримання яких, на наш погляд, дозволить максимально використати присутність іноземних банків для розвитку вітчизняного банківського сектору та інноваційного потенціалу національної економіки:

1. Доступ на український ринок мають отримати тільки найбільш надійні іноземні банки, які володіють власним капіталом у розмірі не менше 1 млрд. євро.

2. Для захисту української банківської системи від приходу філій слабких іноземних банків з недостатньо високою репутацією передбачити в законодавстві, що право на відкриття філій мають іноземні банки, кредитний рейтинг яких не нижче, ніж показник "А" за класифікацією однієї з міжнародно визнаних світових рейтингових агенцій.

3. Встановити верхню межу участі іноземного капіталу в національному банківському секторі на рівні не вищому 30%. Це дозволить залучати іноземний капітал в економіку, не допускаючи суттєвого ризику погіршення стабільності роботи банківської системи; надасть можливість зберегти відносну керованість іноземних банків, пом'якшити негативні прояви діяльності останніх та використати їх фінансовий потенціал з метою збільшення потенціалу вітчизняного банківського сектору.

4. Ввести норматив мінімальної частки інвестування банками з іноземним капіталом вітчизняних підприємств. Це надало б можливість залучати іноземний капітал у розвиток всього національного господарства, зокрема до менш привабливих, з позиції іноземних банків, секторів економіки.

5. Передбачити обов'язок філій іноземних банків брати участь у фінансуванні інноваційних програм.

6. Ввести територіальні обмеження на відкриття філій, виходячи із насиченості регіонів банківськими установами та реальної потреби у цих послугах.

7. Зважаючи на те, що іноземний капітал проникатиме не тільки в банківський сектор, а й у інші галузі національного господарства, об'єднуючи суб'єктів або поглинаючи їх, необхідно на державному рівні розробити довготермінову програму розвитку національної економіки з урахуванням можливих наслідків входження іноземного інвестора в банківський та реальний сектори національного господарства.

На наш погляд, дотримання вказаного комплексу обмежувальних умов щодо залучення іноземних інвесторів сприятиме якісному управлінню іноземним капіталом в банківському секторі України. Таким чином, функціонування цього найважливішого сектору економіки буде визначатися виключно національною економічною політикою та стратегічними інтересами нашої країни.

Висновки. Часткове відкриття банківської галузі для закордонних банків дозволить значно збільшити капіталізацію, концентрацію і ємність української банківської системи, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних банків у сфері банківських послуг, створить умови для впровадження передових банківських технологій і «ноу-хау», модернізації до міжнародного рівня технічної бази вітчизняних банків, забезпечить адаптацію закордонного досвіду банківського корпоративного управління.

Проте слід зробити неприпустимим проникнення до українського банківського сектору капіталу юридичних осіб, у тому числі нерезидентів, які мають нестійкий фінансовий стан, із сумнівною діловою репутацією. Вкрай небажаним є використання банківської системи України з метою легалізації «брудних» коштів, отриманих злочинним шляхом. Доцільно встановити достатньо жорсткі критерії щодо надання дозволів на відкриття в Україні філій іноземних банків.

Реалізація запропонованих заходів дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, а також використовувати переваги такої присутності для подальшого інноваційного розвитку національної економіки.

Література:

1. Дзюблук О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи // Банківська справа. – 2008. - №2. – С. 37-45.
2. Д'яконова І. Пошук стратегія розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків // Вісник НБУ. – 2008. - №2. – с. 26-31.
3. Єгоричева С. Методологія розробки інноваційної стратегії комерційного банку // Банківська справа. – 2010. – №. 6. – С. 73-84.
4. Козоріз М.А. Методологічні засади дослідження впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України // Фінанси України. – 2007. - №11. – С.95-102.
5. Кузнецова А. Оцінка впливу іноземного капіталу на банківську систему України / А. Кузнецова, О. Другов, В. Рисін // Вісник Національного банку України. – 2007. - №1. – С. 24-27.
6. Луців Б.Л., Стечишин Т.Б. Інвестиційний потенціал банківської системи України // Фінанси України. – 2009. - № 9. – С. 67-77.
7. Міщенко В., Набок Р. Роль іноземного капіталу в банківському секторі країни // Вісник Національного банку України. – 2005. - № 11. – С. 38-65.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua
9. Прімерова О.К. Оцінка участі іноземного капіталу у банківській системі України // Статистика України. – 2008. - № 4. – С. 54-58.
10. Шелудько Н.М. Сучасні тенденції фінансової глобалізації та їх вплив на розвиток банківського сектора України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №2. – С.85-92.
11. Шпиг Ф.І. Банківська конкуренція під впливом іноземного капіталу: [моногр.] / Шпиг Ф.І. – Суми, 2006. – 288 с.
12. Юркевич О.М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових інститутів // Фінанси України. – 2010. - № 10. – С. 81-86.